

Julia Pennlert, PhD Comparative literature, Senior Lecturer, Swedish School of Library and Information Science, Sweden <https://www.hb.se/en/research/research-portal/researchers/JUPE/>

Den dubbla läsaren Inläsaren som läsare och litteraturförmedlare

Abstract

The article examines an actor that has gained importance on the contemporary book-market due to the rise of popularity of audiobooks: the performing narrator. Through the voice the performing narrator mediates the literary text, which affects the audiobook-user, the audiobook-experience as well as the reading experience. By analyzing empirical material generated by interviews of six active performing narrators in Sweden the study further explores how the role of the performing narrator can be understood and interpreted as both a reader and a literary mediator. Through combination of perspectives from research on reading and reading promotion it is possible to gain new insights about how performing narrators describe their work as well as their reading experience. The study, hence, contributes to new knowledge on an actor on the literary field that is growing in importance for contemporary readers and their everyday reading practices.

Keywords: ljudbok, ljudbokläsning, läsning, inläsning, inläsningröst, röstlitteratur, förmedling, litteraturförmedling.

Inledning

Den digitalt strömmande ljudboken har under de senaste åren vuxit snabbt som ett populärt bokformat, i Norden såväl som internationellt (Spjeldnæs & Karlsen, 2022; Colbjørnsen, 2015; Colbjørnsen et al., 2023). En delförklaring till utvecklingen uppges vara förändrade medie-och kulturvanor hos befolkningen i stort, genererad av digitaliseringen. (Göteborgs universitet, 2025; Svenska förläggareföreningen, 2025; Spjeldnæs & Karlsen 2022; Colbjørnsen, 2015; Colbjørnsen, et al., 2023). I en aktuell rapport från Svenska förläggareföreningen, *Bokbarometern*, sammanfattas utvecklingen så här: "För det allra flesta människor är alltså böcker, bokläsning och ljudbokslyssnande en naturlig del av vardagen och en central del av deras kulturkonsumtion." (Svenska förläggareföreningen, 2025, s. 9).

Genom en månatlig prenumeration på någon av de kommersiella ljudbokstjänsterna tillgängliga på marknaden får läsaren tillgång till digitala ljudböcker. Prenumerationsmodellen för ljudböcker liknar digitala strömningstjänster inom andra kulturella branscher där medialt och kulturellt innehåll (som exempelvis rörlig bild, teve eller musik) "strömmas" till användarens mobiltelefon, teve, eller dator (Colbjørnsen et al., 2023, s. 19; Sundet et al., 2021). På detta sätt visar ljudbokens framväxt hur bokbranschen och de aktörer som där befinner sig ingår i vad som kan definieras som en digital "strömningsslogik" (Colbjørnsen et al., 2023, s. 19; Sundet et al., 2021). De digitala ljudbokstjänsternas intåg på bokmarknaden har också lett till att nya aktörer introducerats som påverkar hur litteratur distribueras och konsumeras, vilket i sin tur påverkar maktbalanser och relationer mellan traditionella

förlag, strömningstjänster och plattformar. För att åskådliggöra dessa förändringar har ett antal modeller presenterats som synliggör och beskriver nya relationer och samspel bland bokmarknadens aktörer (Kosch et al. 2024; Berglund & Tanderup Linkis, 2022; Have & Stougaard Pedersen, 2020).

I takt med att ljudboken vuxit i användning och popularitet har även ett tvärvetenskapligt forskningsfält formerat sig. Inom forskningsfältet poängteras också hur ljudboksformatet utmanar och problematiserar tidigare föreställningar kring vad skönlitterär läsning är och kan vara (Have & Stougaard Pedersen, 2016, s.5; Rubery, 2011, s.1). Genom kvantitativa och kvalitativa metoder utförs en rad olika typer av studier, både som ger nya kunskaper om ljudboksläsning, ljudboksläsaren och ljudboksupplevelsen (Linkis & Pennlert, 2024; Have & Stougaard Pedersen, 2016; Tattersall Wallin 2022; Berglund 2024.). Dessa undersökningar ger värdefulla insikter kring hur ljudboksformatet skapar nya läsvanor och litteraturbruk kopplat till samtidens digitala medieutveckling och kompletterar därmed modellernas ögonblicksbilder som mer fokuserar på strukturella förändringar.

I ett historiskt perspektiv är ljudboken tydligt förknippad med att vara ett verktyg som *möjliggör* skönlitterär läsning för målgrupper som av olika skäl kan ta till sig tryckt text (Rubery, 2011; 2018; Manguel, 1997). Ljudboksformatet är alltså inte helt igenom en 'digitalt-född' produkt, redan på 1800-talet utvecklades så kallade "talking books" (Rubery, 2011; 2016). Den samtida ljudboksanvändningen kan därmed relateras till historiska motsvarigheter där litteratur *förmedlas* genom högläsning via ljud till sina läsare, eller där litterära texter tolkas genom vad bokhistorikern Roger Chartier benämner som "mediation of a voice" (Chartier, 1992, s. 57). Genom den inspelade röstupptagningen där inläsaren *läser* verket som förmedlas som en ljudbok (åter)aktualiseras alltså läsoplevelsens auditiva dimensioner (Linkis & Pennlert, 2022; Have & Stougaard Pedersen, 2016).

Ljudboken påverkar alltså både bokbransch och hur vi föreställer oss vad en skönlitterär läsning är. Formatet introducerar också en betydelsefull aktör som befinner sig mellan den skönlitterära texten och läsaren; inläsaren. Inläsaren påverkar också i hög grad läsoplevelsen genom hur rösten förmedlar det litterära verket som når ljudboksanvändaren i form av en inspelad röstupptagning (Berglund, 2024; Linkis & Pennlert, 2022). Denna inläsare är oftast, men inte alltid, en (röst)skådespelare som alltså *läser och läser in* verket. Även om experiment sker i form av syntetiska röster genererade av artificiell intelligens är än så länge de allra flesta inläsningar (och ljudböcker) tillgängliga på de kommersiella ljudbokstjänsterna baserade på inspelningar av fysiskt levande människor (jfr. Rodero & Lucas-Adell, 2023). Inläsaren som person synliggörs och presenteras för ljudboksanvändaren på olika sätt i ljudbokstjänsterna, genom antingen visuella, ljudliga, eller digitala paratexter (Genette, 1997; Birke & Christ, 2013). Användaren av en digital ljudbokstjänst presenteras med tydlig information kring vem som ligger bakom inläsningen och har även möjlighet att söka efter verk baserat på inläsarens namn. Inläsaren har alltså en sp betydelsefull roll i ljudbokens tillkomstprocess men sätter också sin prägel på slutprodukten: genom att presenteras och synliggörs för en kommande läsare.

I sin definition av ljudboksformatet inkluderar Have & Stougaard Pedersen inläsaren, en "performing narrator" då de konstaterar hur en ljudbok är, i min svenska översättning, en ljudinspelning av en högläst bok av en uppträdande berättare (Have & Stougaard Pedersen, 2016, s. 154; Rubery, 2001). De poängterar vidare hur inläsarens röst i en digital ljudbok är medierad och distribuerad, men också förmedlar subjektivitet vilket ger en effekt av intimitet hos mottagaren (Engberg et al., 2023, s. 92.) Flera studier har också, liksom Have & Stougaard Pedersen, visat hur inläsaren – och inläsarens röst – är av central betydelse för den litterära upplevelsen och mottagandet av texten (Rubery 2016; Have & Stougaard Pedersen, 2016; Linkis & Pennlert, 2022; Berglund, 2024.). I dessa studier framkommer hur inläsarens röst 'adderar' en dimension till upplevelsen och tolkningen av texten, samt möjliggör att relationella band utvecklas mellan läsaren, texten och rösten (jfr. Linkis & Pennlert, 2022). Rösten som

förmedlar verket upplevs utgöra ett sällskap, eller skapar en intim och känslomässig närvaro. (Connor, 2000; Ji et al., 2024; Rubery, 2016).

Inläsaren har alltså på relativt kort tid fått en betydelsefull (och synlig) position på bokmarknaden och påverkar ljudboksanvändarens möte med den litterära texten på flera sätt. Inläsarens roll kan alltså närmast förklaras som dubbel och sammanväver ljudboksupplevelsen auditiva aspekter (röstläge, tempo) med de litterära och textuella element som återfinns i texten som förmedlas (språk, stämning, känsla). Även om flera studier poängterat hur inläsaren har en stor (och kanske växande) betydelse för ljudboksanvändarens läsupplevelser, saknas emellertid fördjupade studier som lyssnar till och analyserar inläsarens erfarenheter, upplevelser och synsätt. En analys som fokuserar på inläsarens perspektiv leder också potentiellt till nya kunskaper och förståelser kring vad som händer "innan" verket når sina läsare och kan belysa en arbetsprocess som i många fall är dolt för både forskare och ljudboksanvändare.

Syftet med den här artikeln är därför att undersöka och analysera på vilka sätt som inläsarens roll kan betraktas som dubbel: som *läsare* och *litteraturförmedlare*. Denna dubbla blick gör det möjligt för mig att undersöka det inläsaren av en ljudbok förkroppsligar genom att vara en medierad "mellanhand" mellan text och tilltänkt mottagare (Thompson, 2020). Jag är alltså intresserad av att närma mig och analysera frågor som dels är kopplade till hur inläsaren betraktar sin roll i relation till uppdraget, dels hur de beskriver och omtalar sin egen relation till den litterära texten. Slutligen undersöker jag också vilka verktyg eller strategier som inläsaren beskriver som användbara för att förmedla texten till en tilltänkt mottagare.

Artikeln är en del av forskningsprojektet "Mellan ljud och text: Produktion, innehåll och upplevelser av multimodal ljudlitteratur", finansierat av det svenska Vetenskapsrådet (2024–2026, projektledare Sara Tanderup Linkis, Lunds universitet) och baseras på en utförd kvalitativ semistrukturerad intervjustudie med sex svenska ljudboks-inläsare (jfr. Kvale et al., 2014)

Forskningsdesignen gör det möjligt för mig att generera och analysera ett empiriskt material som kretsar kring inläsarnas subjektiva upplevelser och erfarenheter. Ur ett bredare perspektiv kan även studien länkas till andra empiriska studier inom läsforskningen (Spjeldnæs & Karlsen, 2022).

Läsning i en digital tid – individ och kollektiv i samspel

Skönlitterär läsning framträder ofta som en individualiserad och personifierad aktivitet (Balling et al., 2019; Price, 2019; Persson, 2025). Som Balling (2016) konstaterar är läsningens upplevelse och läsningen något som påverkas av läsarens egen bakgrund, erfarenheter och livsvillkor (Balling, 2016). Ballings synsätt kan härledas till en lång tradition inom läsforskningen som betonar hur läsarens individuella erfarenheter, förförståelse och personliga erfarenheter präglar tolkningen av litterär text. Genom exempelvis Rosenblatts (1978) teoretiska begrepp *interaktion* eller *transaktion* synliggörs hur läsaren är en aktiv medskapare i tolkningsprocessen av en litterär text, men också hur den litterära tolkningen är filtrerad genom läsarens personliga liv och upplevelser (Johnson, 1988; Rosenblatt, 1978; Bleich, [1978] 2019). Även i samtiden – och relaterat till den digitala medieutvecklingen – framträder den skönlitterära läsaren som en individuell figur. Genom exempelvis begrepp som 'hyperläsning' eller 'reading on the prowl' beskriver Hayles (2014) respektive Baron (2015) hur läsaren anpassar sig och utvecklar nya beteenden för att kunna navigera i samtidens myllrande textlandskap (Hayles, 2014; Baron, 2015).

Men den digitala teknikutvecklingen har även resulterat i att läsaren tolkas och förstås i termer av att ingå i en social och kollektiv gemenskap. Genom sociala medieplattformar kan läsaren ta del av digitala gemenskaper vilket lett till att begrepp som "social läsning" eller "digital social läsning" lanserats för att betona hur den skönlitterära läsningen är något som också sker tillsammans med andra (Pianzola

et al., 2022; Pianzola, 2024; Engberg et al., 2024; Radway, 1997; Long, 2003; Reddan et al., 2023). Den samtida litterära kulturen påpekas också i hög grad befinna sig *utanför boken* genom att läsare tar del av litterära arrangemang, litteraturfestivaler, bokmässor eller författarsamtal, eller prenumererar på särskilda litterära plattformar (Fuller & Rehberg Sedo, 2013; Persson, 2024; Murray & Squires, 2013).

Den samtida ljudbokforskningen bekräftar delar av ovanstående resonemang. I flertalet studier konstateras hur ljudboksanvändningen är en individuell praktik; genom att läsaren på egen hand tar del av ett litterärt verk och samtidigt möter inläsarens röst (Have & Stougaard Pedersen, 2016; Kosch et al., 2024). Till skillnad från den tryckta bokläsningen som sker när kroppen är stilla, kännetecknas ljudboksläsningen i stället av att kroppen befinner sig i rörelse. Detta innebär att nya samspel – eller *interaktioner* – går att finna mellan ljudboksläsarens "liv" den litterära texten, inläsarens röst och de omgivningar där läsaren befinner sig (Linkis, 2021). Ljudboksformatet nyanserar och utmanar även tidigare föreställningar om att den skönlitterära läsningen i huvudsak är något som sker i tysthet och under tystnad (Rubery, 2011, 2016; Engberg et al., 2023.). Som tidigare påpekat har detta att göra med inläsarens (ökade) roll och betydelse, men illustreras även av hur inläsaren genom sin röstförmedling av verket kan leda till att parasociala relationer mellan läsare, text och inläsare uppstår (Linkis & Pennlert, 2022). Inläsaren finns, som också tidigare påpekats, lika mycket "inuti" som "utanför" boken. Han eller hon synliggörs och presenteras på olika sätt i ljudbokstjänsterna men är samtidigt av stor betydelse för ljudboksanvändarens möte med, och tolkning av, den litterära texten.

Som en brygga mellan boken och läsaren – litteraturförmedlingens betydelse

Det är inte bara läsarens roll som i samtiden befinner sig i förändring eller står 'utanför boken'. Denna förändring involverar också aktörer som arbetar med läsförmedling eller litteraturförmedling. Grøn & Balling (2012) poängterar hur förskjutningar har skett i bibliotekariers litteraturförmedlande arbete, vilket lett till ett ökat fokus på personliga relationer och upplevelseförmedling. De menar vidare att detta har att göra med att läsarna – och biblioteksanvändarna – efterlyser personliga upplevelser och relationer. Grøn & Balling (2012) påpekar också hur en konsekvens av denna utveckling är att gränserna mellan privat och institutionell kommunikation suddas ut, vilket också kan leda till att rollerna kommunikator och mottagare blandas samman. Förmedling som begrepp definieras också av Grøn & Balling (2012) som en: " (...) meget vidtstrakt praksis, hvor 'formidleren' udgøres af alle de aktører (institutioner, medier, privatpersoner), der videregiver litterære tekster eller viden om/vurderinger af disse tekster til en modtager (...)" (Grøn & Balling, 2012, s. 53). Genom hänvisningar till den norska kultursociologen Dag Solhjell, argumenterar de vidare för att förmedlaren befinner sig mellan objekt och observatör ("genstand og betragter") och utgör ett filter eller "prisme" som präglar den estetiska upplevelsen (Ibid.). På ett liknande sätt konstaterar Tveit (2004) hur förmedlingen kan ses som objektiv bro mellan läsare och text. Samtidigt, påpekar Tveit, har förmedlaren inte någon neutral position utan har möjlighet att påverka den som är föremål för förmedlingen (Tveit, 2004). Enligt Tveit består litteraturförmedling av två delar: att vägleda läsaren genom information om litteratur och att synliggöra litterära verk. Detta innebär att litteraturförmedlingen sker genom personliga möten (direkt förmedling) men också kan ta sig i uttryck genom aktiviteter som skyltning och placering (indirekt förmedling) (Tveit, 2004; Thourhauge, 1995).

Genom att betrakta inläsaren som litteraturförmedlande aktör är det möjligt att få syn på hur han eller hon befinner sig *mellan texten och läsaren* och därmed innehar en relationell position, i likhet med Grøn & Ballings begrepp "filter". Att inläsaren kan betraktas som en bro *mellan* den litterära texten och läsaren innebär att även kategorierna direkt/indirekt litteraturförmedling nyanseras. Det sker inget direkt fysiskt möte mellan inläsaren och ljudboksanvändaren, snarare rör sig om en form av "medierad interaktion" (Thompson, 2020). Effekterna av denna medierade interaktion har visat sig generera upplevelser att inläsaren befinner sig "nära" hos ljudboksanvändare (Linkis & Pennlert, 2022). Som påpekas av Ji et al. (2024), knyter ljudboksläsarens relationella band inte bara med

textens karaktärer utan även till den röst som förmedlar och "guidar" den genom berättelsen (Ji et al., 2024 s. 10; jfr. Engberg et al., 2023). Inläsarens röst vägleder alltså läsaren *genom det litterära verket*. I denna vägledning kan inläsaren med hjälp av sin röst välja att förstärka eller tona ner specifika textpassager för att frammana vissa reaktioner hos läsaren. Hur rösten förmedlar verket påverkar såväl den estetiska upplevelsen av ljudboken, som tolkningen av det litterära verket (Rubery, 2016; Have & Stougaard Pedersen, 2016; Linkis & Pennlert, 2022). Att betrakta inläsaren som litteraturförmedlare problematiserar även föreställningen om att litteraturförmedlaren befinner sig 'utanför boken'. I ljudboksupplevelsen är rösten som förmedlar det litterära verket något som möter ljudboksanvändaren *samtidigt* som hon möter det litterära verket (jfr. Kosch et al., 2024).

Inläsaren ägnar sig också åt en specifik form av litteraturförmedling genom att läsa högt. Högläsning som metod används ofta i läsfrämjande och litteraturförmedlande sammanhang (Andersson, 2015). Medan högläsningen (oftast) sker i grupp främjar ljudboken, som tidigare påpekats, ett individuellt litteraturbruk. Inläsarens röst bidrar också till att läsaren kan 'stänga av' omgivningen och gå in i sin egen ljudbubbla, tillsammans med inläsaren (Koeppnick, 2013; Linkis, 2021). Även om det finns skillnader mellan högläsning och det digitala ljudboksformatet finns även likheter. Högläsning kan bidra till att relationer till texten utvecklas något som också kräver särskilda kompetenser hos den som läser högt (Pennlert & Bark, 2023). Dessa kompetenser har likheter med de kunskaper som är centrala för en litteraturförmedlare i ett bredare perspektiv som handlar om att: känna till litteraturen som förmedlas, besitta litterär kunskap (litterær viden), kommunikativ förmåga och sociologisk kompetens (Tveit, 2004; Grøn & Balling, 2012). Genom att analysera informanternas utsagor blir det alltså möjligt för mig att även bidra med nya kunskaper kring hur inläsarna beskriver hur arbetet går till, och vilka kompetenser som potentiellt är viktiga i ett inläsningsuppdrag.

Informanterna intervjuades digitalt via Zoom, varje intervju varade mellan 45–60 minuter. Samtliga deltagare informerades i enlighet med rådande forskningsetiska riktlinjer kring vad deltagande i studien innebär. De lämnade också samtliga in ett skriftligt samtycke. Intervjuerna baserades på en intervjuguide och nedanstående analys fokuserar i huvudsak på de svar som kan kopplas till synsätt och beskrivningar av rollen som inläsare, mötet med den litterära texten och strategier eller verktyg förknippade med litteraturförmedling. Att arbeta med en tydlig intervjuguide är en fördel och gav struktur till samtalet, inte minst för att läsoplevelsen kan vara svår att artikulera för andra (Balling, 2009).

Samtliga informanter har lång erfarenhet av att vara involverade i produktionen av kommersiella digitala ljudböcker och har läst in en rad olika litterära genrer i huvudsak populärlitteratur. Att det främst rör sig om populärlitterära genre är inte särskilt förvånande då det konstaterats att genren är populär i ljudboksformatet (Berglund, 2024). Några av deltagarna i studien har också erfarenhet av att arbeta med att läsa in litterära klassiker eller facklitteratur. Alla sex har också tidigare yrkeserfarenhet inom kultur eller mediebranschen, de flesta har också arbetat med teater eller skådespeleri på film och inom teve. Jag har också medvetet valt att intervjuva både kvinnor och män och en viss spännvidd finns också kopplat till antalet inlästa titlar. Några av informanterna har arbetat med inläsningsuppdrag under en längre tidsperiod och därmed följt ljudboksutvecklingen under en längre tid, medan andra har kortare erfarenhet. Sammantaget öppnar därmed intervjumaterialet för potentiellt skilda reflektioner och bilder av den digitala ljudbokens betydelse och avtryck på bokmarknaden. Trots att studien baseras på utsagor av sex informanter och därmed inte ger en heltäckande bild, så är det insamlade materialet tillräckligt omfattande för att analyseras utifrån den här studiens premisser; att analysera inläsaren som läsare och litteraturförmedlare.

Inläsaren som läsare – Relationer till den skönlitterära texten

Informanternas beskrivningar kring varför de läser in ljudböcker kan på flera sätt kopplas till deras *egen roll som läsare*. Flera av dem betonar hur tidigare arbetsuppgifter, uppdrag eller utbildningsbakgrund är av stor betydelse för varför de nu arbetar som inläsare. Individuella erfarenheter från andra kultur-eller mediebranscher och informanterna har arbetat med yrken kopplade till andra medier (som rörlig film, teve, journalistik) eller till dramatik (som skådespelare) lyfts fram av samtliga. Även om arbetslivsbakgrunden skiljer sig åt mellan informanterna resonerar samtliga kring att tidigare erfarenheter ligger "nära" att vara inläsare; att tröskeln in i ljudboksbranschen upplevs som låg. Informant A berättar följande:

Men att jag drogs till att läsa in ljudböcker var ju faktiskt därför att dels kände jag att det ligger ganska nära det jag alltid har jobbat med, att jobba med text och berättelse, jag tyckte att det verkade spännande och kände att det är nog något jag kan, (...) kärnan i det kittlade och fick mig att känna att det här tycker jag verkar, det här är inte så långt från det jag egentligen jobbar med, och det tycker jag nog ännu mer nu när jag jobbat ännu mer med att läsa ljudböcker (...)

Ovanstående citat visar sambandet mellan tidigare (yrkes)erfarenheter och rollen som inläsare. Att hänvisa till tidigare (individuella) arbetslivserfarenheter där *att läsa eller förhålla sig till skriven text* beskrivs alltså som en central faktor till varför de läser in ljudböcker.

Individuella erfarenheter av att ha arbetat med skönlitterära texter är ett tema som förstärks när informanterna resonerar kring ytterligare motiv till varför de läser in ljudböcker. I deras utsagor finns flera exempel på hur de framhåller sig själva som läsare eller litteraturintresserade. Kort sagt, *deras egna känslomässiga och personliga relation till litteratur och läsning* är av stor betydelse. Inläsarna kan alltså beskrivas i termer av att vara "passionerade läsare" som Magnus Persson menar utmärker den samtida litterära kulturen (Persson, 2024). Informanternas resonemang kan också specifikt relateras till forskning om ljudboksanvändare och deras (starka) relation till läsning och litteratur (Linkis & Pennlert, 2022; Pennlert & Linkis, under utgivning). Inläsarnas utsagor kan därmed även bekräfta hur ljudboken som format för läsning och litteratur kan länkas till den litterära kulturen i stort (Linkis & Pennlert, 2022; Pennlert & Linkis, under utgivning). För inläsarna handlar det också om att kunna föra samman det egna litteraturintresset med tidigare yrkeserfarenheter. Informant C resonerar på följande sätt:

Jag är ju en stor bokläsare. Jag har läst böcker i hela mitt liv. Det är ett av mina stora intressen i livet att läsa. Det gör att jag tycker att det är roligt att läsa böcker. Som skådespelare får man en väldig textförståelse, det är bra på att snabbt (sic!) förstå vad texten handlar om och förklara den så att en tredje part förstår det också.

I citatet synliggörs hur tidigare yrkesval också sammankopplas med ett intresse för litteratur och läsning. Genom att informanten är litteratur och bok-intresserad har särskilda yrkesval gjorts, vilket i sin tur leder till en större "textförståelse". Informanten har alltså – genom tidigare erfarenheter av att *vara läsare* - tränat upp en förmåga att hantera stora mängder text, vilket även leder till reflektioner kring hur litteraturen ska förmedlas till "tredje part". Detta synliggör hur inläsarnas relation till läsning och litteratur är av stor betydelse men också hur de genom att ha arbetat med litteratur utvecklat särskilda kompetenser användbara i inläsningen av ett skönlitterärt verk. Den samlade erfarenheten (både personlig och yrkesmässig) hos informanterna visar även hur inläsarnas litteraturkännedom och litterära kunskap också är av betydelse i rollen som inläsare (jfr. Rosenblatt, 1978; Tveit, 2004; Gron & Balling, 2012).

Inläsarna beskriver även deras relationer till den skönlitterära texten vid en inläsning på likartat sätt och därmed framkommer också hur arbetet går till vid en inläsning, och på vilket sätt som informanterna *läser*. Informant D förklarar på följande sätt:

(...) istället för att börja med att bestämma den här karaktären är en, sån person eller sån person, så kan jag leta, *vad finns det för något i texten som pekar åt*, och då räcker det inte med att jag läser bara några, någon dialog här och där, då måste jag skapa en större, det kan komma liksom genom en berättelse, personlighetsdrag som framträder mer och mer som gör att jag bara, ah just det, den här personen, pratar nog med väldigt liksom, väldigt snabbt, och sen ser man det i texten att ja men it makes sense, och då gör man det, och då ser man, *då förstärker man det i texten lite*, men man börjar inte med att bestämma att den här personen är sån eller sån *utan man luskar lite* (...) (min kursiv.)

I ovanstående exempel illustreras hur informanten förhåller sig aktiv under sin egen läsning och likt en detektiv "letar" eller "luskar" efter detaljer som kan förstärka gestaltningen och förmedlingen. Informanten illustrerar hur samspelet ser ut mellan å ena sidan textens helhet och detaljer, och å andra sidan vad inläsaren tillför och väljer att förstärka med utgångspunkt i den litterära textens gestaltning. I ovanstående citat beskrivs också inläsningen som process som föregås av *den egna läsningen*, ett tema som återkommer även hos fler informanter. Informant A beskriver relationen mellan den egna läsningen, texten och en kommande röstgestaltning så här:

(...) *jag vill hitta det i texten*, och jag läste en bok där huvudkaraktären blir hånad genom hela berättelsen för att han är fransk och han bor i Skottland och är polisinspektör och de hånar hans franska brytning men jag kände att jag vill absolut inte, läsa med någon fransk brytning, *utan då får jag låta alla andra berätta, berättelsen, texten får berätta* att han blir retad för att han bryter på franska men jag kommer inte göra det för det *skulle liksom förta berättelsen dess, då skulle det bli någonting annat*, då skulle det bli en komedi (...) (min kursiv.)

Citatet illustrerar förhållningssätt till den litterära texten, där inläsarens position kan liknas vid någon som befinner sig på en gungbräda. Balansakten kretsar förhandlingar mellan vad den egna rösten kan tillföra gestaltningen (genom röster, dialekter, brytningar) och vad som återfinns i den litterära textens gestaltning ("texten får berätta"). Inläsaren balanserar alltså mellan sina val i relation till den litterära texten, beskriver hur överläggandet kan gå till och vad de olika valen kan få för konsekvenser för en tilltänkt mottagares upplevelse av den litterära texten. För att följa informantens egna exempel, om en fransk brytning hade använts, hade det också resulterat i, att den litterära textens gestaltning skulle gå förlorad. Detta exempel visar – genom Have & Stougaard Pedersens (2016) begreppsapparat – hur inläsaren aktivt förhandlar effekterna mellan den förmedlande rösten (inläsaren) och den litterära rösten (texten). Ovanstående visar hur Informant A, liksom Informant D, beskriver en läsart som går ut på att "fylla i luckor", eller och "leta efter" vad som finns gestaltat i den litterära texten. Samtidigt strävar inläsarna efter att inte ta sig för stora friheter och blottlägger därmed samspelet som en inläsning innebär; mellan inläsarens egen läsning och "textförståelse", textens performativa egenskaper ("texten får berätta") och en tilltänkt mottagare.

Det går alltså att konstatera hur inläsarens egen roll som läsare spelar en stor betydelse även i uppdraget som inläsare. I informanternas svar framkommer också arbetet som präglat av en kronologisk tidslinje. Den egna läsningen är en del av förberedelseprocessen och föregår alltså inspelningen av röstupptagning. I vissa fall är däremot aktiviteterna läsning/förmedling sammankopplade och tätt sammantvinnande, som citaten ovan illustrerar. I utsagorna som handlar om vad som sker vid den egna läsningen betonar informanterna sin egen relation till texten men också deras egna kompetenser i att faktiskt "hitta" de ledtrådar som finns i texten, eller att följa med den riktning som "texten pekar åt". Samtidigt nyanserar informanternas beskrivningar och arbetssätt tidigare beskrivningar av läsoplevelsen som något som tydligt kan delas upp i tidsmässiga kategorier som inför, under eller efteråt (Balling, 2016). Informanterna visar hur den egna läsningen inbegriper ett "letande av ledtrådar" som kan komma att prägla gestaltningen av texten, ett arbete som är intimt sammanvävt med - och i vissa fall helt integrerat i - förberedelsearbetet som den egna läsningen utgör.

Inläsaren som litteraturförmedlare – röst, gestaltning och färgningar

Att det rör sig om sammanvävda praktiker, där den egna läsningen samspelar med *hur* det litterära verket ska förmedlas blir också tydligt när inläsarna reflekterar över vad de själva bidrar med i en inläsning. Dessa beskrivningar gör det möjligt att analysera i vilken mån de kan betraktas som ett "filter" mellan läsaren och texten (Grøn & Balling, 2012). Föga förvånande framkommer hur rösten är det centrala verktyget, som inläsaren styr över och kontrollerar. Vilken röst som ska användas och när, eller hur rösten förhåller sig till litterära genrer, specifika textpassager eller karaktärer framkommer på olika sätt i informanternas utsagor. Informant A ger ett exempel och förklarar hur den egna personliga (inläsnings)stilen kan förknippas med en särskild litterär genre, deckaren:

Jag tror att om jag läser deckare, det är nog den genre som jag läst mest av och som jag tror också att jag uppskattas mest för. Varför vet jag inte men jag läser nog lite mera, jag tänker nog mera på slutet av kapitel att man skapar en spänning och en cliff som det heter, en cliffhanger till nästa kapitel, i form av att man sakta ner lite på slutet och dramatisera lite.

Citatet fångar hur relationen mellan textens narrativ och inläsarens röst samspelar. Genom röstgestaltningen kan inläsaren anpassa tempo och dramatisering så att det matchar berättelsens tempo, spänningen förstärks genom tydliga "cliff" i slutet av varje kapitel. Där informant A beskriver en (lyckad) matchning mellan röst, tempo, gestaltning, narrativ och text kan arbetet med att få till den här formen av överensstämmelser också vara mer utmanande. Särskilda problem kan uppstå när konflikter mellan inläsarens egen förförståelse och synpunkter om en litterär text kan "stå i vägen". Informant F beskriver följande:

(...) alltså om det är en text som jag upplever är klichéartad, då är min utmaning att göra den kanske oväntad eller att inte, att inte låta karaktärerna bli övertydliga om det är en karaktär, en ondskefull karaktär, då kanske man vill *försöka hitta någonting i den* som är attraktivt, eller som gör att publiken kan känna med den, att hela tiden *skapa ett motstånd kring karaktärerna*, och inte göra det enkelt för sig bara för att det är skrivet på det sättet, det tycker jag är jätteintressant. (min kursiv.)

När inläsaren som i ovanstående exempel möter en skönlitterär text som upplevs som "klichéartad" krävs andra strategier; ett förhållningssätt som snarare går ut på att göra motstånd mot texten för att göra den "attraktiv". I citatet framkommer också hur detta arbete också involverar en tilltänkt "publik", och ska generera en särskild känslomässig stämning hos mottagarna.

Inläsarens förmedlingsarbete kan alltså sägas kännetecknas av att förmedla stämning och känslor som publiken kan känna igen sig i, och vara en tydlig guide genom en litterär text som ljudboksanvändaren uppskattar och vill vara en del av. Samtidigt visar citaten hur inläsaren förhåller sig till egna känslor och intryck av den skönlitterära texten i det här arbetet. Att gå med eller emot texten utkristalliserar sig som två olika strategier där rösten tillför olika aspekter i litteraturförmedlingen.

Hos informanterna förekommer även andra beskrivningar som också beskriver hur förhållandet till en litterär text påverkar förmedlingen och röstgestaltningen. Informant C ger en detaljerad förklaring: Jag letar efter hur långa meningarna är och hur de är uppställda. Är det långa meningar utan kommatecken? Då hittar man ju några få huvudord och så blir det längre. Blir det kortare meningar så är det ett huvudord. Och det blir det en punkt.

Samma informant beskriver texten som ett "partitur" och "letar efter rytmen i texten". Informant C visar hur det framför allt inte är den litterära rösten som står i fokus i arbetet, utan att det rör sig om att hitta materiella, språkmässiga och typografiska ledtrådar i texten. Genom att använda sig av begreppet "partitur" hämtat från musikens värld illustreras hur inläsarens arbete också präglas av reflektioner kring auditiva element och textens ljudliga aspekter. Att texten liknas med notblad visar

också hur den framträdande rösten och den litterära samspelar och inte alltid kan betraktas som åtskilda (Have & Stougaard Pedersen, 2016).

Sammantaget är det tydligt hur inläsarnas egna läsningar, tolkningar och läsupplevelser på olika sätt präglar och påverkar förmedlandet. Läsupplevelserna som informanterna beskriver inkluderar berättelsen som helhet, genre eller struktur men handlar också om aspekter som språk och lingvistisk struktur (Balling, 2016). Vad inläsarna väljer att fästa uppmärksamheten på i en specifik text resulterar också i att särskilda val görs i förmedlingen av texten. Om upplevelsen av texten är att den, som i Informant C:s ord är "klichéartad", krävs en manöver som aktivt går emot den initiala läsupplevelsen (Balling, 2016).

Informanterna betraktar sig också som någon som – genom ljudboksformatet – förmedlar en *upplevelse*. I dessa beskrivningar framkommer paralleller mellan att förmedla en litterär text i ljudboksformatet och den litterära kulturen i ett samtida såväl som historiskt perspektiv. Informant D beskriver sitt arbete som inläsare på följande sätt:

Jag tänker alltid så här. Lägerelden. Sitta och berätta en berättelse runt lägerelden. Det är grunden för all kultur. Det är grunden för hela mitt jobb. Att berätta en text skriven, eller berätta en historia. Stå på en scen, läsa en bok, ljudbok. Det är att förmedla en text. Då krävs det närvaro. Det krävs skådespeleri. (...)

Citatet visar hur litteraturförmedlingen som sker i en ljudbok kan tolkas tillsammans med andra betydelsefulla former av litterära (och kulturella) muntliga förmedlings-situationer. Informanten gör heller ingen skillnad mellan att berätta en "historia" eller text som varit skriftligt nedtecknad, vilket kan tolkas som att informanten (själv) ser ljudboken i rakt nedstigande led från andra (läs)historiskt betydelsefulla läsargemenskap. Informantens resonemang pekar också ut faktorer som krävs för att vara en 'god' förmedlare; närvaro och skådespeleri. Att vara närvarande och kunna förmedla en känsla av närvaro tycks alltså vara avgörande för inläsarna och något som – trots att det rör sig om en medierad röst – kan relateras till vad ljudboksanvändarna också lyfter som betydelsefulla förtjänster hos inläsare (Linkis & Pennlert, 2022).

Samtidigt lyfter informanterna skillnaden mellan olika former av framträdanden. Skådespeleri i ljudbokssammanhang är något som skiljer sig från andra miljöer och platser, som exempelvis teaterscenen. Att befinna sig på en stor scen beskrivs som något som kräver en "mycket högre" röst, enligt Informant D som fortsätter: "När man läser in en ljudbok kan man ju vara väldigt nära". Citatet illustrerar den väsentliga skillnaden; medan stora teaterscener kräver höga röster är ljudboksinsläsningen - och ljudboks-rösten - i stället nära. Närheten som präglar ljudboksinsläsningen är dubbeltydig och innefattar både en fysisk närhet (till mikrofonen vid inspelningen) såväl som en mer abstrakt metaforisk närhet till tilltänkta ljudboksanvändare. Aspekterna av närhet som informanterna beskriver går även i linje med hur ljudboksanvändare i andra studier uttrycker att de upplever relationella band med inläsarens röst (Linkis & Pennlert, 2022; Kosch et al., 2024).

Informanterna berättar också om den specifika feedback som de får av ljudboksanvändare som även den betonar relationella aspekter; deras röst upplevs utgöra ett sällskap i vardagen, vilket även det kan liknas med hur ljudboksanvändare uppger att de använder sig av ljudboksformatet (Have & Stougaard Pedersen, 2016). Det är inte bara hur ljudboksanvändning i vardagliga situationer som inläsarna får insyn i med hjälp av ljudboksanvändares kommentarer eller respons. Informant D redogör för ett fysiskt möte med en ljudboksanvändare och berättar följande: "det var en blind en gång som fram till mig: 'du får mig att se ängarna och havet, du får mig att se Gotland, där jag bor, jag ser det när du berättar' (...)" Den här formen av återberättade reaktioner visar hur den framförande rösten påverkar inte bara upplevelsen av det litterära verket, utan också präglar upplevelsen av sammanhang 'utanför boken', som exempelvis fysiska platser. Inläsarens röst påverkar alltså både

ljuboksanvändarens verkliga liv, men kan också generera en (ny) upplevelse präglad av fantasi; något som gör det möjligt att föreställa sig nya eller redan kända omgivningar (jfr. Linkis, 2021).

Informanternas utsagor är likartade när de beskriver en inläsning i termer av att förmedla upplevelse, inlevelse och närvaro. I beskrivningarna framkommer hur rösten och röstläge är betydelsefulla verktyg för att guida ljuboksanvändaren genom berättelsen, och de reflekterar även kring hur egna val potentiellt påverkar mottagarens möte med den litterära texten. Informant E menar att rösten kan "förhöja" eller "framhäva" texten. På ett liknande sätt beskriver Informant B hur nyanser i rösten kan påverka:

Jag tänker att det levandegör. Det levandegör att det blir tydligare för lyssnaren. (...) Därför att de får ju olika vad ska man säga, vad heter det Timbre? Olika temperaturer. Det gör ju att en röst kanske är lite snabbare, en lite långsammare. Det skapar ju någonting, det är ju min tolkning såklart men det är ju ändå utifrån en text. Jag läser ju inte en röst snabbt om det står att det är en sävlig norrlänning. Är det en sävlig norrlänning då tar jag ner tempot.

Citatet visar hur *levandegörandet* av texten genom rösten har flera funktioner: det gör det lättare för läsaren att orientera sig i berättelsen som helhet men också navigera genom textens olika delar. Genom rösten framträder tydliga bilder av vilka karaktärer som befolkar berättelsen och olika karaktärsdrag kan förstärkas. Informant D beskriver ett likartat synsätt och konstaterar:

Jag måste göra pauser för att lyssnaren ska kunna hänga med. Det här är min erfarenhet. Jag måste också kunna färga. Om det är någon som är upprörd så vill jag färga det. Om det är någon som är lite skrattig så vill jag färga det. När det ska vara spännande så ska det vara spännande. När det ska vara målände så ska det vara målände. Så förbereder jag mig.

Ovanstående resonemang från Informant E, B och D visar hur inläsarna förhåller sig aktiva till en tilltänkt mottagare, medvetna om hur deras förmedling och gestaltning av berättelsen kan upplevas. Deras citat illustrerar också hur inläsaren i rollen som litteraturförmedlare guidar läsaren genom texten genom röstgestaltning och röstläge. Rösten är därmed ett dubbelsidigt förmedlingsverktyg som både lotsar läsaren genom narrativet och texten men som samtidigt förmedlar en litterär upplevelse till ljuboksanvändaren (jfr. Grøn & Balling, 2012; Tveit, 2006).

Att försöka ge texten liv, genom rösten, är också en återkommande strävan som kommer till uttryck hos informanterna. Denna ambition uttrycks på liknande sätt i studier som handlar om högläsning som metod (Andersson, 2015; Pennlert & Bark, 2023). I informanternas beskrivning fördjupas hur texten kan komma till liv, genom rösten och röstgestaltningar. Informant F beskriver följande:

Jag tänker att rösten följer mig när jag lever mig in i någonting. Om jag tycker att det är spännande när jag läser då följer rösten med i det, om jag tycker att det är roligt det jag läser, då följer rösten med det. (...) rösten följer mig i min inlevelse med boken.

I citatet synliggörs sambandet mellan röst, inlevelse, läsning och läsoplevelse. Om inläsarens egen läsoplevelse genererar särskilda känslor så följer rösten "med" och blir därmed även ett verktyg som guidar läsaren genom olika stämningsslagen i ett litterärt verk. Hur inläsarna *upplever texten* präglar och påverkar alltså förmedlingen, vilket i sin tur också potentiellt påverkar upplevelsen hos ljuboksanvändare. På detta sätt kan inläsarens roll som upplevelseförmedlare också tydliggöra den förskjutning som litteraturförmedlaren enligt tidigare studier gör gällande (Grøn & Balling, 2012; Tveit, 2006). Resonemangen kan också tolkas som att gränserna mellan kommunikatör och mottagare suddas ut, inläsaren är ju själv en mottagare av en text och det egna mottagandet präglar också kan komma att kommuniceras.

Inlevelse som begrepp betonas också när informanterna beskriver respons från ljudboksanvändare. Lyckas inläsaren förmedla inlevelse vill ljudboksanvändaren stanna "kvar" i det skönlitterära verket. Informant B ger ett exempel:

Eller att man liksom får... Fina ord som att... 'Ja, till och med när jag diskar (...) För många ljudboksinläsare stänger jag av. Jag glömmar vad de har sagt. Men du får mig att fortsätta lyssna fast jag diskar. Det gör du jävligt bra.' Till exempel. Det tror jag beror på inlevelse. Det beror på det. Tror jag i alla fall.

Informant B knyter alltså själv sin egen förmåga att "hålla kvar" läsaren i berättelsen som ett resultat av att rösten förmedlar inlevelse. Citatet visar hur – i inläsarens tolkning – rösten och inlevelsen är betydelsefulla delar för att ljudboksanvändaren ska kunna leva sig in berättelsen och vilja fortsätta ta del av ljudboken. Att "glömma" vad någon har sagt är inte att föredra i ljudboks-inlevelsen, snarare är att fortsätta lyssna och ta del av berättelsen ett mål. Att ljudboksanvändaren dessutom distraheras från vardagliga göromål kan i sammanhanget ses som en bonus. Scenen som informant B ovan beskriver kan även liknas med hur goda läsoplevelser beskrivs som något som gör det möjligt att glömma tid och rum, och bli känslomässigt involverad (Balling, 2009, 2016). På ett liknande sätt kan dessa iakttagelser också sägas gå väl i linje med tidigare analyser av ljudboksanvändning och ljudboksupplevelser (Have & Stougaard Pedersen, 2016; Linkis & Pennlert, 2022).

Även om inlevelse och närvaro är eftersträvarsvärt så skiljer sig informanternas beskrivningar åt när det kommer till vilken plats och synlighet de innehar i relation till ett litterärt verk: att vara aktiv och synlig, eller inta en mer tillbakadragen position. Informant A påpekar:

(...) jag ser min uppgift som ljudboks-inläsare som en person som hjälper till att liksom puffa fram boken, inte mig själv, inte inläsningen egentligen, utan berättelsen, berättelsen är liksom före mig själv. Så känner jag med en bra ljudboks-inläsning, med mitt jobb när det blir liksom bäst, så absolut, visst det är kul om man tänker men gud vilken bra inläsning, men när folk säger vilken bra bok – då har jag ju verkligen lyckats för då har ju boken kommit fram! Så mitt jobb är att bära fram berättelsen.

Ovanstående exempel kan analyseras som att inläsarens position som förmedlare handlar om att framför allt "puffa fram boken", snarare än att inläsaren själv ska själv stå i centrum för uppmärksamheten. Citatet visar också den mellanposition som inläsarna som förmedlare besitter; att förmedla en inläsning (en upplevelse där rösten står i fokus) och samtidigt förmedla bokens textuella egenskaper. Att inläsaren skiljer på dessa två aspekter visar hur förhandling sker mellan å ena sidan den ljudliga aspekten och å andra sidan relationen till texten, som båda är viktiga beståndsdelar i ljudbokens format och definition (Rubery, 2016; Have & Stougaard Pedersen, 2016). Genom att analysera inläsaren som en litteraturförmedlande aktör går det att konstatera att de genom sin röst kan påverka hur en tilltänkt mottagare guidas genom litteraturen och texten, samtidigt som röstens ton och stil (inlevelse, färgningar, timbre) också är betydelsefulla faktorer som påverkar ljudboksupplevelsen i sin helhet. De färgningar och nyanseringar som informanterna beskriver kan tolkas som sätt genom vilken inläsaren försöker styra indirekt eller direkt – mottagarens tolkning och upplevelse av den litterära texten.

Texten, rösten och förmedlingen – slutsatser & diskussion

Att vara inläsare innebär att *läsa för sig själv* och *läsa för andra*. Jag har i ovanstående analyser kunnat visa hur inläsaren kan betraktas som någon som rör sig mellan dessa två roller, mellan att själv vara läsare och samtidigt vara en litteraturförmedlare. I vissa fall finns tydliga skiljelinjer mellan rollerna; *den egna läsningen* föregår alltid en inläsning och inläsarna beskriver samtliga en stark känslomässig relation till litteratur och läsning. När det kommer till betydelsefulla aspekter som kan sägas synliggöra inläsarnas roll som litteraturförmedlare har mina ovanstående analyser visat hur röstläge, närvaro och inlevelse är centrala. I andra fall är gränserna rollerna som läsare och litteraturförmedlare mer

sammanvävda, samtidigt som de läser texten och letar vad "texten pekar åt", reflekterar de över hur den litterära texten ska förmedlas. Relationen till den litterära texten uttrycks också på olika sätt och präglas av en balansgång; att sätta en personlig prägel och stil på inläsningen, eller att "låta texten tala". Min studie visar hur inläsaren kan sägas inneha en litteraturförmedlande roll som befinner sig mellan texten och läsaren, men samtidigt att denna roll också präglas och påverkas av inläsarens egna *interaktioner* med den litterära texten. Den egna läsoplevelsen hos inläsaren "färgar" av sig i hur förmedlandet kan komma att gå till, vilket i sig påverkar hur förmedlingen går till, och i förlängningen även (ljudboks)oplevelsen hos en tilltänkt mottagare.

Min analys visar också – i ett bredare perspektiv – hur litteraturläsningen (och litterära upplevelser) pendlar mellan att vara individuell och relationell. Läsningen som framträder i informanternas utsagor är både präglad av den egna erfarenheten och placeras samtidigt in i ett större socialt (och kulturellt) sammanhang. I inläsarnas exempel är publiken – eller en tilltänkt ljudboksanvändare – hela tiden med i ekvationen, samtidigt som inläsaren möter texten på egen hand. Genom att de tydligt ger exempel på hur de – genom att komma i kontakt med litterära texter och ett eget litteraturintresse – utvecklat särskilda läsararter och lässtrategier visar min studie hur inläsarnas egna läsaridentiteter påverkar förmedlingen.

Många av informanterna påpekar hur en produktion av ljudböcker präglas av en ensamhet, där många andra roller (och kompetenser) också ingår. Informant D sammanfattar perspektivet på följande sätt: "Det är många grejer som man ska kunna göra. Så mycket. Att tolka en text, det är många grejer som man ska kunna göra samtidigt, det är inte bara någonting som man går och gör, och så lyssnar någon. (...)" På ett liknande sätt beskriver informant F vilka moment som ingår i en inläsning: "Jag är ju så att säga regissör och skådespelare och ljudtekniker. Jag bestämmer vilket tempo det är, jag bestämmer hur karaktärerna ska särskiljas åt (...)". Dessa citat visar hur inläsarens inte bara är läsare och litteraturförmedlare, utan även – i ett större perspektiv – har ett stort ansvar för produktionen av ljudböcker. Ovanstående exempel visar hur inläsarna besitter litterär kunskap och kommunikativ förmåga som liknar litteraturförmedlaren (Tveit, 2004; Grøn & Balling, 2012). Informanternas resonemang visar även hur fler kunskaper och kompetenser kan adderas till vad en litteraturförmedlande aktör kan komma att behöva eller utveckla – nu och i framtiden. Citaten ovan visar hur inläsarnas kunskaper fångar och påverkas av pågående förhandlingar mellan inläsarens förmedlande (performativa) karaktärsdrag, kännedom om litteratur, samt potentiella effekter av den medierade interaktionen som röstinspelningen utgör. Den berättande och framträdande rösten som ljudboksformatet materialiserar består alltså i mångt och mycket av ett samspel av strategier, verktyg, litterära texter och läsningar.

Inläsarens relationer till den litterära texten, liksom till en tilltänkt publik adderar därmed nya kunskaper till de relationella dimensioner som tidigare uppmärksammats mellan läsare och röst, som utgått från ljudboksanvändarens upplevelser av vad inläsaren tillför en ljudboksupplevelse. Jag har kunnat visa hur inläsaren förvaltar och förmedlar en upplevelse, samtidigt som upplevelseförmedlingen i allra högsta grad filtreras genom inläsarnas egen läsoplevelse och deras roll som läsare. I framtiden kommer med allra största sannolikhet fler studier att genomföras med fokus på inläsaren, särskilt i en tid som präglas av experiment med syntetiska röster genererade av artificiell intelligens. På detta sätt bidrar därmed även denna studie till att synliggöra en framväxande aktörs arbetsprocess och få syn på vad det mänskliga i inläsningen och läsningen faktiskt består av.

Referenser

Andersson, J. (2015). *Med läsning som mål. Om metoder och forskning på det läsfrämjande området*. Statens kulturråd. <https://www.kulturradet.se/publikationer/med-lasning-som-mal/>

Balling, G. (2011). What is a reading experience? The Development of a theoretical and empirical understanding. I P. M Rothbauer, K. I Skjerdingsstad, L. McCehnie, & K. Oterholm (Red.), *Plotting the reading experience: Theory, practice, politics* (s .37-53). Wilfrid Laurier University Press.

Balling, G. (2009). *Litterær æstetisk oplevelse. Læsning, læseoplevelser og læseundersøgelser: En diskussion af teoretiske og metodiske tilgange* [Doctoral dissertation, Danmarks Biblioteksskole].

Baron, N. (2015). *Words onscreen: the fate of reading in a digital world*. Oxford University Press.

Baron, N. (2021). *How we read now: strategic choices for print, screen and audio*. Oxford University Press.

Berglund, K. (2024). *Reading audio readers. Book consumption in the streaming age*. Bloomsbury.

Birke, D., & Christ. B. (2013). Paratext and Digitized Narrative: Mapping the field. *Narrative* 21(1), 65-87.

Bleich, D., [1978] (2019). *Subjective Criticism*. John Hopkins University Press.

Bokbarometern (2025). *Bokbarometern 2025*. Svenska förläggareföreningen: <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2025/04/Bokbarometern-2025.pdf>

Chartier, R. (1992). Laborers and voyagers: From the text to the reader. *Diacritics*, 22(2), 49-61.

Colbjørnsen, T. (2015). The accidental avantgarde. Audiobook technologies and publishing strategies from cassette tapes to online streaming services. *Northern Lights*, 13(1), 83-103. https://doi.org/10.1386/nl.13.1.83_1

Colbjørnsen, T., Tallerås, K., & Steiner, A. (2023). Talking about audio: Analysing book industry trade talk on audiobooks and streaming in Sweden and Norway. *Publishing Research Quarterly*, 39, 17-33. <https://doi.org/10.1007/s12109-023-09941-5>

Engberg, M., Have, I., & Pedersen, B. S. (2022). *The digital reading condition*. Routledge.

Fuller, D., & Rehberg Sedo, D. (2013). *Reading beyond the book: The social practices of contemporary literary culture*. Routledge.

Genette, G., (1997). *Paratexts: Thresholds of interpretation*. Cambridge University Press.

Grøn, R., & Balling, G. (2012) Litteraturformidling og bibliotekaren som faglig - personlig formidlingsautoritet. *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 1(3), 51-61. <https://doi.org/10.7146/ntik.v1i3.26076>.

Have, I., & Stougaard Pedersen, B. (2016). *Digital audiobooks. New media, users and experience*. Routledge.

Hayles, N. K., (2012). *How we read: digital media and contemporary technogenesis*. University of Chicago Press.

- Ji, D., Liu, B., Xu, J., & Gong, J. (2024). Why do we listen to audiobooks? The role of narrator performance, BGM, telepresence, and emotional connectedness. *SAGE open*, 14(2), 1-13. <https://doi.org/10.1177/21582440241257357>
- Johnson, N. (1988). Reader-response and the pathos principle. *Rhetoric Review*, 6(2), 152–166. <https://doi.org/10.1080/07350198809359160>
- Kvale, S., Brinkmann, S., Torhell, S.E. (Red.) (2004). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (Tredje uppl.). Studentlitteratur.
- Kosch, L., Schwabe, A., Boomgarden, H. G., & Stocker, G. (2024). Experiencing literary audiobooks: A framework for theoretical and empirical investigations of the auditory reception of literature. *Journal of Literary Theory*, 18(1), 67-88. <https://doi.org/10.1515/jlt-2024-2005>
- Linkis, S. (2021). Läsning i rörelse: Platsens betydelse i Storytels ljudfödda berättelser. I J. Pennlert, & L. Ilshammar (Red.), *Från Strindberg till Storytel: Korskopplingar mellan ljud och litteratur* (s. 269-295). Daidalos.
- Linkis, S. T., & Pennlert, J. (2022). En helt annan upplevelse. Ljudbokens band till sina läsare, *Tidskrift för Litteraturvetenskap*, 52(1), 41–53. <https://doi.org/10.54797/tfl.v52i1.2227>
- Long., E. (2003) *Book clubs: Women and the uses of reading in everyday life*. University of Chicago Press.
- Manguel, A. (1999). *A history of reading*. Flamingo.
- Mediebarometern 2024. (2025). Mediebarometern 2024. Göteborgs Universitet. <https://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1956163&dswid=-7750>
- Murray, R., & Squires, C. (2013). The digital publishing communication circuit. *Book 2.0*, 3(1), 3-24. https://doi.org/10.1386/btwo.3.1.3_1
- Murray, S. (2018). *The digital literary sphere: Reading, writing, and selling books in the internet era*. Johns Hopkins University Press.
- Pennlert, J., & Bark, S. (2023). *Att läsfrämja för öronen: Litteraturen, rösten och samtalet*. Myndigheten för tillgängliga medier.
- Pennlert, J., & Linkis, S. (2024). *Ljudboken, ljudlitteraturen och ljudläsaren*. Digiteket.
- Pennlert, J., & Linkis, S. (under utgivning). Sound communities. Social dimension of audiobook consumption. I *A Reading crisis? The challenges and affordances of reading generally and reading fiction specifically*, The Royal Swedish Academy of Letters.
- Persson, M. (2024). *Passionerad läsning: Texter om litteratur, kritik och känslor*. Carlssons.
- Pianzola, F., (2025) *Digital social reading. Sharing fiction in the twenty-first century*. MIT Press.
- Pianzola, F., Toccu, M., & Viviani, M. (2022). Readers' engagement through digital social reading on Twitter: the TwLetteratura case study. *Library Hi Tech*, 40(5), 1305–1321. <https://doi.org/10.1108/LHT-12-2020-0317>

- Price, L., (2019). *What we talk about when we talk about books: the history and future of reading*. Basic Books.
- Radway, J., (1997). *A feeling for books: The Book-of-the-Month Club, literary taste and middle-class desire*. University of North Carolina Press, cop.
- Reddan, B., Rutherford, L., Shoones, A., & Deuzanni, M. (2024). *Social reading cultures on BookTube, Bookstagram, and BookTok*. Routledge.
- Rodero, E., & Lucas-Adell, I, (2023). Synthetic versus human voices in audiobooks. The human emotional intimacy effect. *New Media & Society*, 25(7), 1746–1764.
<https://doi.org/10.1177/14614448211024142>
- Rosenblatt, L. (1978) *The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work*. Southern Illinois University Press.
- Rubery, M. (Red.) (2011). *Audiobooks, literature, and sound studies*. Routledge.
- Rubery, M. (2016). *The untold history of the talking book*. Oxford University Press.
- Spjeldnæs, K., & Karlsen, F. (2022). How digital devices transform literary reading: The impact of e-books, audiobooks and online life on reading habits. *New Media & Society*, 26(8), 4808–4824.
<https://doi.org/10.1177/14614448221126168>
- Sundet, V. S., & Colbjørnsen, T., (2021). Streaming across industries: Streaming logics and streaming lore across the music, film, television and book industries. *Mediekultur*, 37(70), 12-31.
<https://doi.org/10.7146/mediekultur.v37i70.122425>
- Tattersall Wallin, E. (2022). *Sound reading: exploring and conceptualising audiobook practices among young adults*. [Doctoral dissertation, Högskolan i Borås].
- Thomas, B. (2020). *Literature and social media*. Routledge.
- Thompson, J. B. (2021). *Book wars. The digital revolution in publishing*. Polity.
- Thompson, J. B. (2020). Mediated interaction in the digital age. *Theory, Culture & Society*, 37(1), 3-28. <https://doi.org/10.1177/0263276418808592>
- Thorhaug, J. (1995). *Luk op for skønlitteraturen - om skønlitterær formidling i folkebiblioteker*. I E. M. Pedersen (Red.), *Litteratursociologi*, 2. udg. (s. 173–189). Bibliotekscentralens Forlag.
- Tveit, Å, K. (2004). *Innganger. om lesning og literaturformidling*. Fagbokforlaget.